

Jacek Romanek

Kadra kierownicza Komendy Powiatowej Milicji Obywatelskiej w Białej Podlaskiej w pierwszym roku jej funkcjonowania (sierpień 1944 – sierpień 1945)

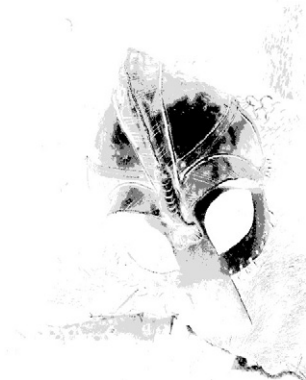
Radzyński Rocznik Humanistyczny 11, 85-106

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jacek Romanek

(Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Lublinie)

Kadra kierownicza Komendy Powiatowej Milicji Obywatelskiej w Białej Podlaskiej w pierwszym roku jej funkcjonowania (sierpień 1944 – sierpień 1945)

Równoległe z organizowanym od sierpnia 1944 r. organami władzy komunistki przystąpili do tworzenia struktur wojewódzkich i powiatowych Milicji Obywatelskiej. Zgodnie z uchwalonym 27 lipca 1944 r. dekretem nowa formacja została podporządkowana dyspozycji rad narodowych. W takiej sytuacji była ona traktowana jako organ porządkowy powstający równoległe do rad narodowych i im podporządkowany, na który nałożono obowiązek zapewnienia jej pomieszczeń oraz środków utrzymania¹. W okólniku wydanym 14 sierpnia 1944 r. przez Komitet Obwodowy Polskiej Partii Robotniczej w Lublinie, zalecano, aby kadre kierowniczą milicji stanowiły osoby wywodzące się z Armii Ludowej, natomiast jej członkami zostawały osoby politycznie oddane sprawie walki o władzę „mas pracujących”. Okólnik za-

lecał jednocześnie szczegółowe sprawdzanie życiorysów wszystkich kandydatów do tej formacji². Kolejne miesiące pokazały jednak, iż dotrzymanie tego warunku okazało się niemożliwe do realizacji, przede wszystkim ze względu na nikłe zaplecze i struktury ruchu robotniczego w skali powiatu. Tylko nieliczne posterunki gminne zostały wówczas utworzone lub obsadzone przez członków PPR lub byłej Komunistycznej Partii Polski. Takim przykładem był posterunek w Hołowczycach, którego organizatorem i zarazem komendantem z protekcji Armii Czerwonej został przedwojenny komunista Jan Grzymała³. Grzymała był członkiem

¹ P. Majer, *Milicja Obywatelska 1944-1957. Geneza, organizacja, działalność, miejsce w aparacie władzy*, Olsztyn 2004, s. 36.

² Archiwum Państwowe w Lublinie (dalej: APL), Komitet Wojewódzki Polskiej Partii Robotniczej, w Lublinie (dalej: KW PPR), sygn. 14, s. 4, Okólniki Komitetu (Obwodowego) Wojewódzkiego PPR w Lublinie 1944-1948.

³ Grzymała Jan s. Jana, ur. 6 I 1899 r. we wsi Hołowczyce, pow. Biała Podlaska. Narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył szkołę powszechną. W 1917 r. został zabrany przez Niemców na roboty wojskowe na teren kresów wschodnich skąd uciekł

KPP od 1928 r., a za swoją działalność został aresztowany w 1932 r. i skazany na 4 lata więzienia. Po zajęciu powiatu przez Armię Czerwoną w 1939 r. został wybrany przewodniczącym Rewkomu w Hołowczycach. To jednak jeden z niewielu przykładów tworzenia w chwili wyzwolenia struktur milicji na poziomie gminnym przez komunistów.

Pozycja i poparcie, jakim dysponowali członkowie PPR-AL, a w szczególności niedostatek własnych kadr, sprawił, iż w pierwszym okresie organizacyjnym część posterunków została zorganizowana lub opanowana przez członków i sympatyków BCh lub AK. Ludowcy, a przede wszystkim członkowie Państwowego Korpusu Bezpieczeństwa (PKB), stali się wówczas naj-

---

po 6 miesiącach. W 1919 r. został powołany do Wojska Polskiego gdzie służył do roku 1922 r., podczas której ukończył szkołę podoficerską. W 1923 r. wstąpił do Stronnictwa Ludowego, skąd po roku wystąpił i przeszedł do NPCh, gdzie był do czasu jej rozwiązania w 1927 r. Następnie wstąpił do PPS Lewica, a po jej rozwiązaniu należał do Samopomocy Chłopskiej. W 1928 r. wstąpił do KPP. W 1932 r. za działalność komunistyczną został aresztowany i skazany na 4 lata więzienia. Odbywając karę kolejno w więzieniach: Białej Podlaskiej, Siedlcach, Grudziądzu i Łomży. Po wyjściu z więzienia pracował na gospodarstwie rolnym rodziców. W 1939 r. po zajęciu tego terenu przez Armię Czerwoną został wybrany przewodniczącym Rewkomu w Hołowczycach. W 1943 r. został aresztowany wraz z synem. Zdołał jednak zbiec i aż do 1944 r. ukrywał się. Za swą komunistyczną działalność był ścigany przez AK. Po wkroczeniu Armii Czerwonej został wybrany w pierwszych dniach sierpnia 1944 r. na komendanta posterunku gminnego MO w Hołowczycach. Po miesiącu przeniesiono go do KPMO w Białej Podlaskiej, gdzie następnie, w październiku, został mianowany na zastępcę komendanta powiatowego ds. polityczno-wychowawczych. Z dniem 10 III 1945 r. został przeniesiony i mianowany na komendanta posterunku w Janowie Podlaskim, a następnie 21 III 1945 r. na stanowisko naczelnika Więzienia w Białej Podlaskiej (Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Lublinie (dalej: AIPN Lu), sygn. 0237/195, Akta funkcjonariusza Jana Grzymały).

większym konkurentem komunistów w uzyskaniu zdecydowanych wpływów w milicji. W takiej sytuacji tworzenie przez komunistów milicji stało się przeciwwagą dla istniejącej w chwili wyzwolenia i odmiennej biegunowo formacji porządkowej, jaką był PKB, który jeszcze w okresie okupacji został przygotowany przez polskie państwo podziemne do przejęcia funkcji policyjno-porządkowej w momencie załamania się okupacji niemieckiej. Skalę jego organizacji potwierdza chociażby fakt, iż w takich miastach jak, m.in.: Chełm, Tomaszów Lubelski czy chociażby Biała Podlaska, to te struktury – jako gospodarze – witały wkraczającą Armię Czerwoną oraz formacje polskie.

W przypadku powiatu bialskiego sytuacja taka była widoczna zarówno na szczeblu gmin, ale przede wszystkim samego powiatu, gdzie wbrew komunistycznym założeniom w organizację posterunków aktywnie zaangażowali się członkowie polskiego podziemia zbrojnego. Doprowadziło to do sytuacji, w której posterunki tworzone przez niezwykle zróżnicowane pod względem rodowodu politycznego osoby wykazywały do ostatniej dekady sierpnia pewną autonomię w działaniu. Wszystko to stało się czynnikiem, który w początkowym okresie kształtowania się milicji był jednym z zasadniczych elementów jej funkcjonowania. Kwestie związane z tym zagadnieniem w odniesieniu do powiatu bialskiego nie doczekały się do chwili obecnej szczegółowej analizy. Zachodzi tym samym uzasadniona potrzeba wypełnienia istniejącej luki, tym bardziej istotna, iż tworzenie w 1944 r. jednego z komunistycznych organów władzy jest ważnym elementem w procesie jej legitymizacji na tere-

nie tego powiatu.

Ramy chronologiczne artykułu obejmują pierwszy rok tworzenia i funkcjonowania białskiej Komendy Powiatowej MO. Datą początkową jest moment wyparcia Niemców z miasta. Cenzurą kończącą jest natomiast sierpień 1945 r., kiedy to w wyniku prowadzonych reorganizacji oraz przeobrażeń formuje się, zgodnie z požądanymi przez nową władzę założeniami, skład personalny KP.

Podstawę źródłową artykułu stanowią znajdujące się w zasobie archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Lublinie oraz Warszawie materiały administracyjne o charakterze sprawozdawczym, jak i opiniodawczym oraz akta personalne funkcjonariuszy wytworzone przez Komendę Powiatową MO w Białej Podlaskiej i jej organ nadrzędny – Komendę Wojewódzką w Lublinie. Należy jednak pamiętać, iż materiały te charakteryzują się dużą niekompletnością i to zarówno pod względem zachowania, jak i wytworzenia. Równie cennym materiałem dla zobrazowania badanej kwestii stanowią akta zgromadzone w zasobie Archiwum Państwowego w Lublinie w zespołach: Komitet Wojewódzki PPR w Lublinie oraz Komitet Powiatowy PPR w Białej Podlaskiej.

***

Jak wskazywali w swoich zestawieniach sami komuniści, po wycofaniu się w lipcu 1944 r. Niemców z terenu powiatu Biała Podlaska, zdecydowana większość stanowisk w starostwie, magistracie, łącznie ze stanowiskiem komendanta miasta, zostały obsadzone w ramach planu „Burza”

członkami delegatury RP na Kraj. Ta sama sytuacja miała miejsce w odniesieniu do organów porządkowych, co wynikało ze słabości komunistów, a wręcz braku własnych struktur zdolnych zorganizować władzę administracyjną⁴. W takiej sytuacji były członek KPP, Michał Sokołowski, zwrócił się już w początkach sierpnia 1944 r. do pułk. Michajłowa – sowieckiego komendanta wojennego miasta – z prośbą o udzielenie pomocy militarnej garstce miejscowych komunistów w usunięciu urzędujących władz powiatowych, utworzonych przez Delegaturę, które mimo kilku wezwań nie wyrażały zgody na współpracę z osobami popierającymi PKWN. W takiej sytuacji część członków AK zajmujących stanowiska w nowo zorganizowanej administracji została aresztowana przez władze sowieckie, a pozostali sami opuścili zajmowane stanowiska i zbiegli z terenu powiatu. Niemal równocześnie, bo już w pierwszych dniach sierpnia, do miasta został skierowany wraz ze swymi ludźmi Eugeniusz Wojtiuk – działacz komunistyczny z okresu okupacji – który zorganizował w oparciu o podległą mu jednostkę AL posterunek MO we Włodawie. Wojtiuk wraz z oddziałami Armii Czerwonej rozbił pozostające w mieście jednostki AK-BCh i przystąpił z ramienia komunistów do utworzenia Milicji Obywatelskiej. Jej pierwszym komendantem został Mieczysław Bakun⁵. Brak zachowanych materiałów dotyczących jego osoby nie pozwala określić, kim był przed wojną oraz w

⁴ APL, Komitet Powiatowy Polskiej Partii Robotniczej w Białej Podlaskiej (dalej: KP PPR), sygn. 5, s. 6, Protokoły z posiedzeń egzekutywy KP PPR.

⁵ AIPN Lu, sygn. 0211/4095, k. 3v, Akta funkcjonariusza Eugeniusza Wojtiuka.

czasie okupacji. Jego zastępcą do spraw liniowych został Jan Rak⁶ – przed wojną członek KZMP, a następnie KPP, podczas okupacji członek AL w Oddziale Emilii Plater pod dowództwem „Zemsty” w obwodzie Włodawa, przyjęty do milicji i jednocześnie mianowany na to stanowisko z dniem 22 lipca 1944 r. Jednak już w listopadowym wykazie stanu personalnego tej komendy nie był on wymieniany, choć według kolejnych informacji miał zostać z niej przeniesiony do Poznania dopiero w październiku 1945 r.⁷

Dopiero po usunięciu członków Delegatury M. Sokołowski⁸ zebrał wytypowanych przez siebie ludzi do obsadzenia stanowisk władz powiatowych, w czym uzyskał pomoc od oddelegowanego do tego celu z Lublina Franciszka Piątkowskiego. Z inicjatywy tych dwóch osób odbyła się w kolejnych dniach narada zwolenników PKWN, na której uzgodniono obsadzenie poszczególnych stanowisk. Sam Sokołowski został wówczas wybrany na sekretarza

---

⁶ Rak Jan s. Jakuba, ur. 11 XI 1917 r. w Stężycy, pow. Garwolin, narodowość polska, bezwyznaniowy, ukończył 3 klasy gimnazjum, z zawodu krawiec. Podczas okupacji członek AL w oddziale „Zemsty” używał pseudonimu „Ryś”. Przyjęty do MO z dniem 22 lipca 1944 r. i decyzją komendanta wojewódzkiego z tego samego dnia mianowany zastępcą liniowym komendanta powiatowego MO w Białej Podlaskiej. W maju 1945 r. awansowany do stopnia podporucznika. W dniu 14 IX 1945 r. przeniesiony do dyspozycji komendanta wojewódzkiego MO w Poznaniu, gdzie brał udział w organizacji komendy, tamże, sygn. 707/668, t. 1, Akta funkcjonariusza Jana Raka.

⁷ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Warszawie (dalej: AIPN BU), sygn. 707/668, t. 1, s. 132, Akta funkcjonariusza Jana Raka.

⁸ Sam Sokołowski został wybrany podczas konferencji w dniu 20-21 sierpnia 1944 r. w Lublinie jednym z zastępców członków Komitetu Obwodowego PPR; zob. E. Olszewski, *Polska Partia Robotnicza na Lubelszczyźnie*, Lublin 1979, s. 136.

powiatowego PPR, stanowisko komendanta powiatowego MO objął Czesław Jastrzębski, kierownikiem PUBP został Bronisław Rybicki, natomiast starostą, a następnie przewodniczącym PRN Franciszek Piątkowski⁹. Według wspomnień M. Sokołowskiego zastępcą komendanta miał zostać ludowiec o nazwisku Karwan. Brak zachowanych materiałów potwierdzających tę informację nie pozwala ustalić imienia oraz faktu czy autentycznie osoba ta pełniła taką funkcję.

Powołanie przez Wojewódzką Radę Narodową na nowego komendanta Czesława Jastrzębskiego było zarazem pierwszą istotną zmianą powstałą w ostatnich dniach lipca komendy. Jastrzębski został przyjęty formalnie do MO i skierowany na to stanowisko z zadaniem dalszej organizacji komendy w 13 sierpnia 1944 r. Przed 1939 r. był członkiem KPP, za co był aresztowany i więziony przez półtora roku, jednak podczas okupacji nie należał do żadnych organizacji podziemnych. Będąc z zawodu urzędnikiem nie posiadał również żadnego doświadczenia w pracy tego typu jednostek¹⁰.

Jedną z pierwszych szerszych wzmianek odnoszących się do stanu organizacji zarówno białskiej komendy, jak i milicji w skali całego województwa jest sprawozdanie ze zjazdu delegatów Obwodu Lubelskiego PPR z 20-21 sierpnia 1944 r. Przybyli na niego przedstawiciele powiatu Biała Podla-

---

⁹ APL, KP PPR, sygn. 5, s. 6, Protokoły z posiedzeń egzekutywy KP PPR; AIPN Lu, sygn. 0201/34, k. 1, Zestawienie statystyczno-opisowe dotyczące organizacji Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego i pracy oraz wrogiej działalności reakcji w 1944 r. w pow. Biała Podlaska.

¹⁰ AIPN Lu, sygn. 202/95, k. 15, Akta funkcjonariusza Czesława Jastrzębskiego.

ska podkreślali, iż zorganizowane dotychczas struktury milicji są dalekie od oczekiwanych¹¹. Ta także krótka informacja odnosiła się zarówno do organizacji samej komendy powiatowej i poszczególnych posterunków w każdym aspekcie ich funkcjonowania. Taki stan rzeczy wynikał między innymi z faktu, iż tworzona od lipca 1944 r. przez członków AL-PPR oraz osoby z nimi sympatyzujące Milicja Obywatelska nie była oparta na wykrystalizowanej koncepcji jej znaczenia i roli w komunistycznych założeniach ustrojowych państwa.

Ogólnie panujący chaos, charakteryzujący tworzenie pierwszych struktur MO, znalazł tym samym odzwierciedlenie również w sprawach kadrowych. Nowa formacja nie dysponowała kandydatami posiadającymi wiedzę niezbędną do poprawnego wykonywania swych obowiązków, a tym samym i prawidłowego funkcjonowania poszczególnych komórek. Jedynymi osobami posiadającymi pewne doświadczenie i wiedzę z zakresu nakładanych na nich obowiązków, tolerowanymi początkowo przez władze zwierzchnie, byli funkcjonariusze przedwojennej Policji Państwowej, których kilku znalazło się także w białskiej komendzie. Brak informacji w zachowanych zestawieniach nie pozwala dokładnie określić ich liczby. Jednak jeszcze w maju 1946 r. w służyło trzech milicjantów rekrutujących się z dawnej Policji Państwowej.

Niezwykle trudny okazał się w pierwszym etapie tworzenia struktur oraz kształtowania założeń ustrojowo-organizacyjnych milicji, powszechny

---

¹¹ APL, KW PPR w Lublinie, sygn. 1, s. 8, Konferencje delegatów PPR [woj. Lubelskiego, które odbyły się w okresie 1944-1945: protokoły, wykazy imienne uczestników, zestawienia statystyczne].

brak aprobaty ze strony społeczeństwa dla podejmowanych działań. Związany był on w dużej mierze z brakiem szerokiego poparcia społecznego dla nowego obozu politycznego oraz wynikającą z tego nieufnością dla jego działań. Od samego początku największym problemem, na który wskazywali w swych raportach kolejni komendanci, było pijaństwo oraz brak dyscypliny i należytego stosunku do powierzanych zadań przez większość funkcjonariuszy.

W jednym z pierwszych zestawień liczbowych białskiej KPMO, które jednak nie zawiera dokładnej daty, a pochodzi najprawdopodobniej z przełomu września i października 1944 r., jej stan osobowy wynosił aż 330 funkcjonariuszy¹². Tak wysoki stan obsady nowo powstałych komend był cechą charakterystyczną większości lubelskich powiatów¹³.

---

¹² AIPN Lu, sygn. 04/846, k. 1-10, Wykaz funkcjonariuszy KPMO Biała Podlaska 1945 r.

¹³ Zobacz szerzej między innymi: J. Romanek, *Kadry kraśnickiej milicji w latach 1944-1946*, [w:] *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Kraśniku w latach 1944-1956*, red. J. Romanek, Lublin 2011, s. 37; J. Romanek, *Polityka kadrowa Komendy Powiatowej MO w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944-1946*, [w:] *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944-1956*, red. G. Joniec, Lublin 2009, s. 35; J. Romanek, *Kadra kierownicza radzyńskiej Komendy Powiatowej Milicji Obywatelskiej w latach 1944-1946*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny”, t. 10 (2011), s. 72.

Tabela 1. Skład osobowy KP i posterunków gminnych KPMO w Białej Podlaskiej z przełomu września i października 1944 r.

	Obsada	Przynależność polityczna i organizacyjna członków MO						
		PPR	AL	PPS	SL	BCh	AK	Apolityczni
Komenda Powiatowa	17	11				1		5
Posterunek Miejski w Białej Podlaskiej	71	9	8			22		33
Dubów	12	1			1			10
Hołowczyce	12			2				10
Huszczka	15	1						14
Janów Podlaski	22	3	1				1	17
Kodeń	11				1			10
Konstantynów	15							15
Kościenie-wicze	12				2			10
Leśna Podlaska	10							10
Łomazy	14							14
Piszczac - Chotyłów	24			1				23
Rokitno	9	6						3
Rossosz	15				3	11		1
Sidorki	11					3		8
Sitnik	11							11
Swory	11							11
Terespol	15							15
Tuczna	10							10
Zabłocie	13							13
<i>Łącznie</i>	330	31	9	3	7	37		243

Źródło: AIPN Lu, sygn. 04/846, k. 1-10, Wykaz funkcjonariuszy KPMO Biała Podlaska 1945 r.

Z zachowanego zestawienia wynika wyraźnie, iż zdecydowaną większość funkcjonariuszy, bo aż niemal 74% stanowiły osoby deklarujące apolityczność lub bezpartyjność, drugą grupą byli ludowcy – 44 osoby, co stanowiło ponad 14%, natomiast dopiero trzecią grupą byli członkowie PPR/AL – 40 osób (12%). Należy jednak pamiętać, iż wśród funkcjonariuszy deklarujących

oficjalnie bezpartyjność częściej były to osoby związane z ruchem ludowym aniżeli komunistycznym. Przykładem może być funkcjonariusz posterunku w Rossoszu – Bolesław Mazurek, który początkowo podawał, iż jest członkiem BCh, a już w listopadzie 1944 r. określał się jako apolityczny¹⁴.

¹⁴ AIPN Lu, sygn. 04/846, k. 14.

Tak wysoki stan osobowy bialskiej komendy utrzymywał się najprawdopodobniej do drugiej połowy października 1944 r. Michał Sokołowski we wspomnieniach z tego okresu podkreśla, iż samo funkcjonowanie komendy podobnie, jak i PUBP, było dalece niewystarczające. Przyczyną takiej sytuacji było zarówno operujące w powiecie podziemie zbrojne, jak postawy szefów obu organów, którzy przez samych komunistów byli ocenieni jako osoby zbyt słabe na zajmowane stanowiska¹⁵. W takiej sytuacji zarówno Sokołowski, jak i Piątkowski, zobowiązali się do podjęcia działań nad podniesieniem skuteczności funkcjonowania bialskiej milicji. Efektem ich pracy był między innymi jednorazowy wyjazd do rodzinnej wsi Piątkowskiego w powiecie lubartowskim, celem zwerbowania ludzi do pracy w milicji i bezpieczeństwie. Podobny nabór został przeprowadzony również w trzech miejscowościach powiatu bialskiego: Zabłociu, Tucznej i Wisznicach. Była to zarazem pierwsza weryfikacja i wymiana stanu personalnego komendy, która do 13 listopada 1944 r. skutkowałą

zmniejszeniem jej obsady do 184 funkcjonariuszy. Jednocześnie utworzono dwa nowe posterunki w Bahukałach, Witulinie oraz Dobryniu, rozwiązując posterunek w Leśnej Podlaskiej. Tym samym obok Komendy Powiatowej i Posterunku Miejskiego w powiecie funkcjonowało 21 posterunków gminnych. Do końca listopada skład komendy zwiększył się nieznacznie do 186 milicjantów¹⁶. Zachowane z tego okresu zestawienie po raz pierwszy zawiera obok stanu liczbowego poszczególnych posterunków gminnych także nazwiska ich komendantów. Analizując cytowane zestawienie widać wyraźnie, iż aż 12 komendantów posterunków gminnych oraz komisariatu miejskiego deklarowało, że jest apolityczna, do PPR przyznawało się 4 komendantów, 3 do SL, a 2 do PPS. Znacznie lepiej na tym tle przedstawiała się sama Komenda Powiatowa, w której na 18 osób aż 10 było członkami PPR (w tym całe kierownictwo komendy). Pozostałych 6 było bezpartyjnymi a po jednym członku przynależało do PPS i SL.

Tabela 2. Skład osobowy KP i posterunków gminnych KPMO w Białej Podlaskiej z 27 listopada 1944 r.

Posterunek	Stan osobowy i komendanci posterunków gminnych	Przynależność polityczna i organizacyjna członków MO						
		PPR	AL	PPS	SL	BCh	AK	Apolityczni
Komenda Powiatowa	18	9	1	1		1		6
Posterunek Miejski w Białej Podlaskiej	40 (38) Teodor Nadolnik	12	6					22 (20)

¹⁵ M. Sokołowski, *Wspomnienia z Lubelszczyzny. Czas dokonany*, wstęp i opracowanie I. Caban, Lublin 1977, s. 35.

¹⁶ AIPN Lu, sygn. 04/846, k. 11-14.

Bohukały	5 Mikołaj Zagor ¹⁷						5
Dobryń	6 Czesław Karaś ¹⁸						6
Dubów	6 Ksawery Krasa ¹⁹			1	1		4
Hołowczyce	5 Jan Kapłan			1			4
Huszczka	5 Józef Chwir	1					4
Janów Podlaski	7 Ludwik Siegierzycki	1					6
Kodeń	7 Wincenty Grzelak ²⁰			1			6
Konstantynów	5 Jakub Wawrzycki						5
Kościeniewicze	6 Włodzimierz Krupka ²¹	2		1			3

¹⁷ Zagor Mikołaj ur. 15 XI 1915 r. we wsi Derło, gm. Bohukała, pow. Biała Podlaska, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 4 klasy szkoły powszechnej, rolnik. W okresie okupacji współpracował z partyzantką sowiecką. Przyjęty do MO w sierpniu 1944 r. Zwolniony z dniem 13 VIII 1945 r. za nadużycia. (AIPN Lu, sygn. 0211/3408, Akta funkcjonariusza Mikołaja Zagora).

¹⁸ Karaś Czesław s. Filipa, ur. 4 I 1906 w Warszawie, narodowość polska. W październiku 1927 r. został powołany do odbycia obowiązkowej służby wojskowej w 24 pp gdzie służył do marca 1929 r. Następnie wstąpił do pracy do Policji Państwowej gdzie pracował do wybuchu wojny jako st. posterunkowy na posterunku w Zalesiu. W latach 1941 r. do 1944 r. pracował w Zarządzie Gminy Dobryń w Zalesiu jako pracownik biurowy. W chwili wkroczenia Armii Czerwonej został powołany przez komendanta wojennego do milicji. Pracując dodatkowo także jako sekretarz w Spółdzielni Spożywców w Zalesiu. Zwolniony z milicji z dniem 1 października 1945 r. (AIPN Lu, sygn. 0237/724, Akta funkcjonariusza Czesława Karasia).

¹⁹ Krasa Ksawery, s. Franciszka, ur. 21 II 1911 r. we wsi Wola Dubowska, gm. Dubów, pow. Biała Podlaska, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 4 klas szkoły powszechnej oraz 3 kursy szkoły rzemieślniczej. Skazany przed wojną na 6 miesięcy za pobicie. Następnie pracował jako stolarz, w 1934 r. został powołany do odbycia służby wojskowej

w 30 PAL w Brześciu, gdzie ukończył szkołę podoficerską w stopniu kaprała. Po ukończeniu w 1935 r. służby wojskowej pracował jako stolarz. Zmobilizowany w marcu 1939 r. Jak podaje w okresie okupacji należał do AL, po wyzwoleniu członek SL przyjęty do MO w dniu 19 XI 1944 r. Wydalony z MO przez Komisję Weryfikacyjną z dniem 6 XI 1946 r. jako niepewny politycznie mimo, iż był członkiem PPR. (AIPN Lu, sygn. 0237/804, Akta funkcjonariusza Ksawerego Krasy).

²⁰ Grzelak Wincenty s. Szczepana, ur. 4 maja 1916 r. pow. Sochaczew, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 5 klas szkoły powszechnej, Przed wojną pracował w gospodarstwie rolnym. W latach 1937-1939 odbywał służbę wojskową w 15 pułku kawalerii. W marcu 1939 r. został zmobilizowany i brał następnie udział w wojnie obronnej. Przyjęty do MO w dniu 10 X 1944 r. w charakterze milicjanta, przeniesiony następnie do posterunku w Terespolu. Wydalony z dniem 1 III 1949 r. (AIPN Lu, sygn. 0237/198, Akta funkcjonariusza Wincentego Grzelaka).

²¹ Krupka Włodzimierz s. Michała, ur. 18 X 1923 r. we wsi Uhnin, gm. Dębowa Kłoda, pow. Włodawa, narodowość ukraińska, wyznanie prawosławne, ukończył 6 klas szkoły powszechnej, a następnie pracował przez półtora roku jako czeladnik w zakładzie szewskim. Podczas okupacji ukrywał się przed wywiezieniem na roboty. W dniu 7 września został

Łomazy	6 Piotr Frąckowiak						6
Piszczac - Choty- łów	8 Antoni Ciesielski ²²			1			7
Rokitno	6 Włodzimierz Jonko	4					2
Rossosz	5 Jan Trocewicz				1	2	2
Sidorki	6 Franciszek Gołowski						6
Sitnik	6 Czesław Michalczuk						6
Swory	5 Józef Sęczyk						5
Terespol	15 (w tym 3 w szkołach) Władysław Jaszczuk						15
Tuczna	6 Piotr Garyga	2					4
Witulín	6 Jan Grzelak ²³						6
Zabłocie	7 Jan Włodarczuk						7

Źródło: AIPN Lu, sygn. 04/846, Wykaz funkcjonariuszy KPMO Biała Podlaska 1945 r., k. 14

wcielony do służby budowlanej. Do milicji wstąpił 21 sierpnia 1944 r. i pracował do 1 grudnia 1944 r. kiedy został zwolniony na własną prośbę w związku z faktem, iż jego rodzina miała wyjechać do Związku Radzieckiego. Po zmianie decyzji wstąpił do PUBP we Włodawie jako wartownik, a następnie młodszy ref. Referatu III. Zabity przez podziemie zbrojne w dniu 10 I 1947 r. (AIPN Lu, sygn. 0236/154, Akta funkcjonariusza Włodzimierza Krupka).

²² Ciesielski Antoni s. Michała, ur. 28 VII 1900 r. w Elżbiecinie, gm. Kodeń, pow. Biała Podlaska, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 6 klas szkoły rosyjskiej. W 1914 r. wyjechał wraz z rodziną do Rosji, gdzie spędził 4 lata. Powrócił do Polski w 1918 r. i wstąpił do PPS, następnie został wcielony do wojska i brał udział w Powstaniu Śląskim w 1921 r., podczas którego został ranny i odznaczony orderem Virtuti Militari. W 1922 r. został zwolniony z wojska i

pracował dorywczo w różnych zawodach. Zmobilizowany w 1939 r. brał udział w wojnie obronnej w 82 pp. Podczas wojny ukrywał się i brał udział w działaniach partyzanckich. Od 26 XI 1944 r. członek PPR. Przyjęty do KPMO w Białej Podlaskiej w dniu 27 X 1944 r. i skierowany na posterunek w Piszczacu. Z dniem 1 XII 1945 r. przeniesiony został na posterunek Dobryń na stanowisko komendanta. Następnie we wrześniu 1947 r. mianowany na komendanta posterunku w Terespolu. Awansowany w lipcu 1946 r. do stopnia kaprala, a w dniu 7 X 1948 r. do stopnia plutonowego. Wydalony z dniem 30 X 1948 r. za współpracę z podziemiem zbrojnym i skazany wyrokiem WSR w Lublinie na 5 lat więzienia. AIPN Lu, sygn. 0237/657, Akta funkcjonariusza Antoniego Ciesielskiego).²³

²³ Grzelak Jan s. Leona, ur. 15 V 1900 r. w Cieciersku, pow. Sierpiec, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 4 klasy szkoły powszechnej.

Podporządkowanie milicji w pierwszym okresie jej tworzenia radom narodowym, a nie kierownikowi Resortu Bezpieczeństwa Publicznego, zmienił dopiero dekret z 7 października 1944 r. Mimo podejmowanych zabiegów w utrzymaniu przez milicję pewnej autonomii, dokument ten sankcjonował prawne zasady funkcjonowania tej formacji, podporządkowując ją ostatecznie aparatowi bezpieczeństwa publicznego. Dekret stwierdzał, że obowiązkiem MO jest strzeżenie porządku wewnętrznego, ochrona własności społecznej oraz zapewnienie bezpieczeństwa, zapobieganie przestępczości i prowadzenie postępowań przygotowawczych w sprawach karnych. Podlegając jednak organom bezpieczeństwa milicja miała także wykonywać ich polecenia w sprawach o charakterze politycznym²⁴. Prawne podporządkowanie milicji UBP pozwoliło komunistom rozpocząć niespełna dwa tygodnie później pierwszą reorganizację milicyjnych kadr, ograniczoną w rzeczywistości do usunięcia z jej szeregów osób, które w pierwszym rzędzie nie odpowiadały stawianym

---

Następnie pracował na gospodarstwie rodziców, w 1918 r. wstąpił ochotniczo do Wojska Polskiego i służył w nim do 1924 r. w 32 pp. Tam ukończył Szkołę Podoficerską w stopniu sierżanta. Po zwolnieniu się z wojska pracował jako artysta cyrkowy do marca 1939 r., kiedy to został zmobilizowany. Brał udział w wojnie obronnej, podczas której 12 września dostał się do niewoli Niemieckiej skąd powrócił 1 grudnia 1939 r. Podczas okupacji pracował w majątku Nosów. Przyjął do KPMO w Białej Podlaskiej w dniu 17 IX 1944 r. a następnie przydzielony na stanowisko komendanta posterunku w Witulinie. Wydalony ze służby w listopadzie 1946 r. przez komisję Weryfikacyjno-Personalną jako notoryczny pijak i łapówkarz oraz funkcjonariusz nie wywiązujący się ze swych obowiązków. (AIPN Lu, sygn. 0237/200, Akta funkcjonariusza Jana Grzelaka).

²⁴ H. Dominiczak, *Organy Bezpieczeństwa PRL 1944-1990*, Warszawa 1997, s. 30.

wymaganiom. W rozkazie z 19 października 1944 r. nakazano przeprowadzenie gruntownego oczyszczenia szeregów milicji w związku z licznymi przejawami braku dyscypliny oraz ujawnionych wypadków przenikania do MO elementu wrogiego²⁵. Jednym ze środków osiągnięcia tego celu było wycofanie z milicji około 50% obecnego składu osobowego i skierowania go do wojska oraz usunięciu byłych partyzantów²⁶. Pod takim określeniem zdefiniowano element niezdiscyplinowany i to niezależnie od rodowodu politycznego²⁷. Realizując nakreślone zadania w pierwszym etapie reorganizacją objęto funkcjonariuszy o przeciwnym rodowodzie politycznym, którzy znacznie częściej byli wyrzucani z milicji niż kierowani do wojska. Samą zasadę przekierowania do wojska częściej stosowano natomiast wobec byłych członków AL oraz sympatyków PPR.

W wykazie milicjantów białskiej komendy przewidzianych do wymiany z wojskiem, datowanym na listopad 1944 r., znalazło się 92 osób, z których 17 to członkowie PPR/AL, 5 członkowie BCh/SL, natomiast pozostali to osoby bezpartyjne²⁸. Przeprowadzona wymiana została jednocześnie połączona z uzupełnieniem, a wręcz rozbudową struktur powiatowych MO, co skutkowało jej wzrostem osobowym do 191 funkcjonariuszy, jaki osiągnięto do 29 grudnia 1944 r. Do marca 1945 r. obsa-

---

²⁵ AAN, KC PPR, sygn. 295/V, s. 19, Uchwała KC PPR z 19 października 1944 r.

²⁶ AIPN Lu, sygn. 055/34, k. 3, Dekrety, rozkazy, instrukcje wydane przez Resort Bezpieczeństwa Publicznego w Lublinie w 1944 r.

²⁷ P. Majer, dz. cyt., s. 59; W. Góra, Z. Jakubowski, *Z dziejów organów Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego w województwie lubelskim*, Lublin 1978, s. 31.

²⁸ AIPN Lu, sygn. 04/846, k. 102.

da personalna komendy wzrosła do 213 funkcjonariuszy. Rosnący stan bialskiej komendy mimo prowadzonej wymiany i weryfikacji był związany także z faktem utworzenia w grudniu 1944 r. wyłącznie w 9 miastach powiatowych województwa lubelskiego, w tym także i Białej Podlaskiej, biur werbunkowych, celem rekrutacji funkcjonariuszy niezbędnych do tworzenia MO na terenach nowo wyzwolonych²⁹.

Podjęta w ostatnich tygodniach 1944 r. weryfikacja zbiegła się jednocześnie ze zmianą na stanowisku komendanta powiatowego. Najprawdopodobniej 27 listopada dotychczasowego komendanta, który w ocenach egzekutywy bialskiego PPR był „zbyt słabą osobą” do wykonywania powierzanych mu obowiązków, zastąpił por. Piotr Sieński. Sieński należał podczas okupacji do AL na terenie powiatu Lubartów³⁰. Jego zastępcą nadal pozostał Bronisław Podarecki, również członek PPR jednak nie należący podczas okupacji do AL. Nowy komendant, podobnie jak jego poprzednicy, nie dysponował odpowiednią wiedzą i wykształceniem, które pozwoliło, by mu sprawnie kierować pracą Komendy. Z zestawienia z grudnia 1944 r. wynika, iż z 24 członków samej Komendy Powiatowej 8 miało ukończoną szkołę po-

wszechną, a kolejnych 6 zaledwie kilka klas szkoły powszechnej, 5 osób miało niepełną szkołę gimnazjalną, 2 małą maturę, zaś 2 kolejnych wykształcenie średnie oraz jeden ukończoną szkołę handlową. W odniesieniu do komendantów posterunków gminnych: 9 posiadało ukończoną szkołę powszechną, tyle samo miało ukończone tylko kilka klas szkoły powszechnej, a 3 ukończyło kilka klas gimnazjum.

***

Koniec 1944 r. to również okres, kiedy podjęto pierwsze niezbędne działania mające uregulować sprawy strukturalno-organizacyjne MO. W ich wyniku struktura organizacyjna na poziomie komend powiatowych ukształtowała się następująco:

1. Kierownictwo komendy tj. komendant i jego zastępca do spraw polityczno-wychowawczych, któremu podlegał Referat polityczno-wychowawczy składający się z 2-3 instruktorów oraz zastępcy do spraw polityczno-wychowawczych w każdym posterunku. W przypadku bialskiej Komendy Powiatowej funkcjonowało także stanowisko zastępcy komendanta do spraw liniowych.
2. Referat Służby Zewnętrznej, który w zakresie obowiązków otrzymał sprawy związane z organizowaniem działalności porządkowej milicji i zwalczaniu wykroczeń oraz drobnej przestępczości. Organizowanie oraz planowanie służby, a także szkolenie zawodowe funkcjonariuszy służby mundurowej³¹.

²⁹ P. Majer, dz. cyt., s. 107.

³⁰ Sieński Piotr (używał również nazwiska Jan Nowak) s. Jana, ur. 17 II 1913 r. w pow. Tarnów, woj. Kraków, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, wykształcenie średnie, z zawodu ślusarz mechanik. W latach 1932-1935 służył w WP i w stopniu plutonowego. Podczas okupacji pracował jako mechanik ślusarz i był członkiem oddziału AL pod dowództwem „Fedorowicza” na terenie Lubartowa. Przyjęty do Komendy Powiatowej w Białej Podlaskiej najprawdopodobniej z dniem 27 XI 1944 r. Przeniesiony 1 III 1945 r. do KP MO w Radzynie, a od 5 V 1945 r. do KP MO w Łukowie, AIPN Lu, sygn. 18/927.

³¹ Z. Jakubowski, *Milicja Obywatelska 1944-1948*, Warszawa 1988, s. 126.

3. Kancelaria Ogólna.
4. Referat Kryminalno-śledczy.
5. Referat Gospodarczy.
6. Referat Personalny.
7. Referat do spraw specjalnych. Zorganizowany w każdej komendzie powiatowej na przełomie marca i kwietnia jako pluton operacyjny. Do jego zadań należało między innymi prowadzenie dochodzeń, a przede wszystkim pościgu i akcji wymierzonych bezpośrednio w podziemie zbrojne.

Na poziomie komisariatów struktura MO przedstawiała się następująco: komendant posterunku i kierownik komisariatu, wyróżnioną funkcją był zastępca ds. polityczno-wychowawczych. Instruktor lub st. referent służby zewnętrznej, sekretariat komisariatu, pluton służbowy milicjantów mundurowych, dzielnicowi, komórka śledcza, podoficerowie, dyżurni oraz personel pomocniczy³². Najniższą strukturą terenową były posterunki gminne MO, w których organizacji można w zasadzie wyróżnić stanowisko komendanta posterunku oraz milicjantów.

Wraz z utworzeniem w Milicji Obywatelskiej Wydziału Polityczno-Wychowawczego i stanowisk odpowiedzialnych za prowadzenie pracy polityczno-wychowawczej do KPMO w Białej Podlaskiej został skierowany, jeszcze w październiku 1944 r., na stanowisko zastępcy komendanta powiatowego ds. polityczno wychowawczych sierż. Jan Grzymała i pełnił je do 10 marca 1945 r., kiedy to przeniesiono go i mianowano komendantem Poste-

runku w Janowie Podlaskim. Coraz większy nacisk na pracę polityczno-wychowawczą pociągną za sobą skierowanie do białskiej komendy jeszcze w grudniu 1944 r. w charakterze instruktora polityczno-wychowawczego kolejnego funkcjonariusza - Hieronima Ładniaka³³, który pełnił tę funkcję do października 1945 r., kiedy został uprowadzony i zabity przez podziemie zbrojne. W opiniach przełożonych był dobrze oceniany ze swej pracy po-

---

³³ Ładniak Hieronim s. Wiktorii, ur. 1 X 1902 r. we wsi Olszewnica, gm. Kąkolewnica, pow. Radzyń. Jego matka służyła jako pomoc kuchenna na dworach, od 1915 r. pracował w ogrodach hr. Potockiego w Międzyrzeczu Podlaskim. Brał udział w rozbrajaniu w 1918 r. wojsk niemieckich wraz z członkami POW, następnie wstąpił do WP i został skierowany do 23 pp w Lublinie. Z Lublina został wysłany z tzw. „kompanią marszową” na front do Galicji Wschodniej do walk z Ukraińcami. Tam służył do 31 X 1926 r. w 8 pp Legionów w Zarządzie Fortecznym OK IX w Brześciu. Następnie od 1 VII 1927 r. podjął pracę w Komendzie Obozu Ćwiczeń OK IX w Brześciu w charakterze dozorca poligonowego, gdzie pracował do 30 XI 1928 r. Po tym czasie wyjechał do Mławy, gdzie w maju 1931 r. zetknął się z ruchem komunistycznym i rozpoczął pracę w KPP. Za swą działalność został aresztowany i skazany na 2,5 roku więzienia. Zwolniony z więzienia w 1936 r. w dalszym ciągu pracował w KPP. W marcu 1938 r. został wydalony z tzw. pas nadgranicznego przez starostę powiatu Mławskiego. Wyjechał do Warszawy gdzie po pewnym czasie otrzymał pracę w Dyrekcji Wodociągów i Kanalizacji, gdzie pracował do połowy grudnia 1938 r. Powrócił do Mławy i tam pracował przy kopaniu rowów oporowych. W chwili wybuchu wojny opuścił Mławę i przyjechał do rodzinnej miejscowości żony do Łobaczewa Dużego w gm. Terespol w pow. Biała Podlaska. Tam pracował jako szewc, a potem jako zbieracz ziół leczniczych. W czasie wycofywania się przez Niemców został postrzelony i leczył się do listopada 1944 r. W dniu 6 listopada wstąpił do PPR w Białej Podlaskiej, a od 10 XII 1944 r. rozpoczął pracę w MO i został przydzielony do KPMO w Białej Podlaskiej w charakterze instruktora polityczno wychowawczego. W dniu 21 X 1945 r. został uprowadzony i zabity przez nieznaną sprawców, wcześniej zastrzelono również jego żonę. (AIPN Lu, sygn. 0237/885, Akta funkcjonariusza Hieronima Ładniaka).

---

³² Tamże, s. 125.

litycznej. Sam Ładniak był związany z ruchem komunistycznym od 1931 r., a za swą działalność był w 1934 r. skazany przez władze państwowe na 2,5 roku więzienia. Według życiorysu podczas okupacji nie należał jednak do żadnych organizacji.

Wraz z powołaniem struktur polityczno-wychowawczych rozpoczęto formowanie aparatu politycznego również na szczeblu posterunków gminnych. Podstawowym problemem, który wówczas wynikł był brak dostatecznej ilości oficerów do podjęcia pracy polityczno-wychowawczej, co podkreślano szczególnie w styczniowych sprawozdaniach bialskiej komendy. Sytuację miała poprawić organizacja szkoleń i reorganizacja samych struktur komendy, której częścią było między innymi usunięcie w pierwszej połowie lutego 5 funkcjonariuszy współpracujących z AK przy jednoczesnym wzmocnieniu współpracy milicji z UB. Wszystkie te działania doprowadziły do powołania w połowie lutego 19 podoficerów do spraw polityczno-wychowawczych i skierowania ich na poszczególne posterunki gminne³⁴. Jednak zaledwie dwa miesiące później część z powołanych została zdjęta z zajmowanych stanowisk ze względu na niedociągnięcia i niewielkie zaangażowanie w powierzane im obowiązki. Dotyczyło to między innymi posterunku w Tuczniej oraz Witulinie³⁵.

Wszystkie te działania oraz skoncentrowanie szczególnego nacisku władz MO na odpowiednim działaniu

aparatu polityczno-wychowawczego, nie przyniosło jednak zamierzonego efektu. Całość prac związanych z działalnością referatu była koordynowana przez comiesięczne odprawy kierowników powiatowych referatów polityczno-wychowawczych, podczas których kładziono zasadniczy nacisk w pracy politycznej nad uświadomieniem roli i znaczenia PPR i AL w walce z okupantem i wyzwoleniem kraju. Na poziomie bialskiej komendy odprawy polityczno-wychowawcze dla zastępców komendantów posterunków gminnych odbywały się dwa razy w miesiącu, a w samej KP zastępca do spraw polityczno-wychowawczych prowadził wykłady dwa razy w tygodniu.

Poprawy pracy samej komendy oraz posterunków nie zdołał dokonać także sam komendant Sieński, który został zdjęty ze swego stanowiska 1 marca 1945 r. i przeniesiony do KWMO w Lublinie. Trudno jednoznacznie określić powody takiej decyzji. Sieński kilka dni wcześniej rzekomo miał zostać uprowadzony przez członków podziemia zbrojnego, którzy chcieli go zastrzelić, jednak – jak sam zeznawał – po kilku dniach zdołał zbiec. W wyjaśnienie jego nieobecności nie dali jednak wiary sami członkowie bialskiej egzekutywy PPR, którzy poprosili o odesłanie go do KW. Nowym komendantem został Czesław Zieliński, od marca 1943 r. członek AL, pełniący funkcję dowódcy I kompanii pod dowództwem płk Mieczysława Moczara „Mietka”³⁶. Bezpośrednio po wyparciu

³⁴ AIPN Lu, sygn. 04/538, k. 68v, Raporty sytuacyjne z działalność aparatu polityczno-wychowawczego KPMO i KWMO.

³⁵ AIPN Lu, sygn. 04/538, k. 73.

³⁶ Archiwum Instytutu Pamięi Narodowej Oddział w Warszawie (dalej: AIPN BU), sygn. 707/597, t. 1, k. 11, Akta funkcjonariusza Czesława Zielińskiego.

Niemców został skierowany na stanowisko komendanta MO w Lubartowie, a w listopadzie 1944 r. przeniesiony na stanowisko kierownika IV Komisariatu w Lublinie. Jego zastępcą liniowym pozostał st. sierż. Jan Rak, natomiast zastępcą ds. polityczno-wychowawczych został od 10 marca 1945 r. st. sierż. Tadeusz Kozicki³⁷, przysłany do komendy bezpośrednio po ukończeniu Szkoły Oficerów Polityczno-Wychowawczych MO w Lublinie. W czasie okupacji Kozicki był członkiem AL w grupie kpt. „Zemsty”, także pod dowództwem płk „Mietka”.

Kolejną zmianą organizacyjną było utworzenie w marcu 1945 r. przy KPMO w Białej Podlaskiej Plutonu Za-

³⁷ Kozicki Tadeusz s. Ludwika, ur. 5 V (VIII) 1923 r. w Ostrowie Lubelskim, pow. Włodawa, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 7 klas szkoły powszechnej. Po ukończeniu szkoły do 1942 r. uczył się zawodu w warsztacie szewskim. Podczas okupacji był członkiem AL w grupie kpt. „Zemsty” pod dowództwem płk „Mietka” w lasach parczewskich i brał udział w walkach z Niemcami między innymi pod Rąbłowem czy Kazimierzem, gdzie został ranny w rękę. Używał pseudonimu „Wicher”. Wstąpił do MO z dniem 3 VIII 1944 r., a 1 IX 1944 r. został skierowany na Szkołę Oficerów Polityczno-Wychowawczych MO w Lublinie, którą ukończył 10 III 1945 r. i został przeniesiony na stanowisko zastępcy komendanta powiatowego do spraw polityczno-wychowawczych w KPMO w Białej Podlaskiej. W dniu 9 III 1945 wstąpił do PPR w Białej Podlaskiej. W grudniu 1944 r. awansowany do stopnia st. sierż., a w dniu 7 X 1945 r. awansowany do stopnia podporucznika. Dnia 15 XI 1946 r. przeniesiony na zastępcę dowódcy Kompanii Sł. Zewnętrznej Kursu Przeszkolenia Szeregowych MO w Lublinie. W grudniu 1949 r. zakończono prowadzone w wobec niego postępowanie, w którym zarzucano mu, iż we wrześniu 1946 r. jako zastępca komendanta powiatowego nie podjął walki z członkami podziemia zbrojnego w chwili napadu i wykazał swoje tchórzostwo, a następnie utrzymywał kontakty z członkami podziemia zbrojnego. Zwolniony dyscyplinarnie ze służby z dniem 15 II 1950 r. (AIPN Lu, sygn. 0211/1428, Akta funkcjonariusza Tadeusza Kozickiego).

pasowego, jego dowódcą został ppor. Bolesław Kowalewski (pojawia się także pod nazwiskiem Kowal)³⁸ z PPR, który podczas okupacji niemieckiej był członkiem oddziału partyzantki sowieckiej. Wraz z powołaniem plutonu została do niego odkomenderowana część członków Komisariatu Miejskiego, który tym samym ze stanu 40 funkcjonariuszy w lutym 1945 r. zmniejszył się do 27. Sam pluton w marcu osiągnął liczbę 26 funkcjonariuszy i odgrywał rolę Plutonu Operacyjnego przeznaczonego do walki z podziemiem zbrojnym. Było to o tyle istotne, że w wyniku wzmożonej aktywności podziemia i braków kadrowych w MO, część posterunków, jak chociażby: Piszczac, Rokitno czy Terespol pozostawała w połowie maja 1945 r. obsadzona przez funkcjonariuszy UB³⁹. Niewystarczający stan osobowy był tym samym zasadniczym problemem w funkcjono-

³⁸ Kowalewski Bolesław s. Mateusza, ur. 25 III 1923 r. w Kol. Staw Noakowski, gm. Nielisz, pow. Zamość. narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 7 klas szkoły powszechnej. Pracował przy ojcu do 1942 r. Od 1 III 1944 r. członek BCh w powiecie Krasnostawskim i Zamojskim jako zastępca dowódcy placówki Ujazdów w powiecie zamojskim w stopniu podporucznika pod dowództwem mjr „Nurta”. Od sierpnia 1944 r. członek PPR. Do MO wstąpił 6 IX 1944 r. w Zamościu, skąd został delegowany do szkoły oficerskiej w Lublinie, po ukończeniu której został przydzielony na stanowisko dowódcy Plutonu Operacyjnego KPMO w Białej Podlaskiej. Z Białej Podlaskiej przeniesiony z dniem 20 V 1947 r. do Plutonu Operacyjnego do KPMO Radyń na stanowisko dowódcy tego plutonu. Następnie przeniesiony do dyspozycji komendanta wojewódzkiego MO w Lublinie z dniem 1 IV 1948 r. i mianowany na stanowisko dowódcy drużyny Operacyjnej KPMO w Lublinie, a od 1 IX 1948 r. na stanowisko zastępcy dowódcy Plutonu Kompanii Operacyjnej w KWMO Lublin. Zwolniony z szeregów MO z dniem 31 X 1949 r. (AIPN Lu, sygn. 0211/1379, Akta funkcjonariusza Bolesława Kowalewskiego).

³⁹ AIPN Lu, sygn. 04/538, k. 75.

waniu poszczególnych posterunków. Przykładowo posterunek w Terespolu był obsadzony 11 ludźmi, w Janowie Podlaskim 8, w Rossoszu jednak tylko dwoma, natomiast w Hołowczyce jednym funkcjonariuszem⁴⁰.

Do 29 maja 1945 r. stan KPMO zmniejszył się do 191 ludzi, a sama Komenda liczyła 26 osób, w tym 3 kucharki. Dziewięć dni później (7 czerwca) KWMO zatwierdziła kolejną reorganizację w białskiej komendzie, która przybrała formę przesunięć 9 funkcjonariuszy w obrębie poszczególnych posterunków gminnych tej komendy⁴¹. W jej wyniku Józef Podskok⁴² został przesunięty z posterunku Janów Podlaski na stanowisko komendanta posterunku Tuczna; Jan Zastawny z posterunku Janów Podlaski na zastępcę komendanta posterunku w Łomazach; Marian Plewko z Komendy Powiatowej na stanowisko zastępcy komendanta posterunku Swory; Piotr Cienkosz⁴³ z posterunku Terespol na

⁴⁰ Tamże, k. 76.

⁴¹ Tamże, sygn. 0237/462, s. 27, Akta funkcjonariusza Józefa Podskoka.

⁴² Podskok Józef s. Stefana, ur. 24 III 1913 r. we majątku Worgule w gm. Sitnik pow. Biała Podlaska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 7 klas szkoły powszechnej, rolnik. W latach 1935-1937 służył w wojsku w 3 Dywizji Piechoty w Kompani Telegraficznej w stopniu kaprala. Podczas okupacji pracował jako cieśla. Do MO wstąpił w dniu 15 VIII 1944 r., a od 24 IV 1945 r. został komendant posterunku MO w Tucznej, następnie Konstantynowie, a potem Łomazach. Z dniem 20 VIII 1946 r. przydzielony do Plutonu Operacyjnego, jako nie nadający się na komendanta. Źle oceniany z wykonywanych obowiązków, gdyż jako funkcjonariusz nadużywał alkoholu, za co był kilkakrotnie karany dyscyplinarnie, tamże, sygn. 0237/462, Akta funkcjonariusza Józefa Podskoka).

⁴³ Cienkosz Piotr s. Michała, ur. 11 VII 1890 r. we wsi Zasan woj. Krakowskie, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 7 klas szkoły powszechnej. Brał udział w wojnie roku 1914, 1920 i 1939. Był

komendanta posterunku Rokitno; Jan Włodarczyk⁴⁴ z posterunku Zabłocie na kierownika komisariatu w Białej Podlaskiej i Władysław Panasiuk⁴⁵ z posterunku w Zabłociu awansowany na stanowisko jego komendanta. Przeprowadzone zmiany zapowiadały kolejną weryfikację komendy liczącej 25 czerwca 1945 r. 201 milicjantów.

żołnierzem zawodowym w latach 1919 do 1939 r. służył jako podoficer zawodowy w 35 pp w Brześciu. W 1918 r. jako jeńiec był we Włoszech, następnie w 1919 r. w Armii Polskiej we Francji. Do Polski powrócił w maju 1919 r. Podczas wojny 1939 r. dostał się do niewoli niemieckiej skąd został zwolniony w 1940 r. W sierpniu 1944 r. wstąpił do MO w Terespolu, skąd z dniem 10 V 1945 r. został mianowany na stanowisko komendanta posterunku w gm. Rokitno. W dniu 12 VIII 1945 r. został wybrany na wójta gminy Rokitno i w związku z tym zwolniony z MO. (AIPN Lu, sygn. 0237/658, Akta funkcjonariusza Piotra Cienkosza).

⁴⁴ Włodarczyk Jan s. Józefa, ur. 11 VIII 1906 r. we wsi Miastków, pow. Garwolin, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 7 klas szkoły powszechnej, rolnik, przed wojną członek KPZB, więziony w latach 1938-39 w Berezie Kartuskiej. W latach 1927-1929 odbywał służbę wojskową, którą ukończył w stopniu kaprala. Przyjęty do MO z dniem 20 X 1944 r. jako zastępca komendanta posterunku Zabłocie. W maju 1945 r. przeniesiony do komisariatu w Białej Podlaskiej. Na początku 1946 r. przeniesiony do posterunku MO w Piszczacu. Awansowany do stopnia st. sierżanta z dniem 3 maja 1946 r. Zastrzelony w dniu 25 VII 1946 r. przez podziemie zbrojne przed posterunkiem w Piszczacu, którego był komendantem. Dobrze oceniany pod względem politycznym. (AIPN Lu, sygn. 0237/279, Akta funkcjonariusza Jana Włodarczyka).

⁴⁵ Panasiuk Władysław s. Piotra, ur. 8 VIII 1915 r. w Białej Podlaskiej, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 5 klas szkoły powszechnej. Od listopada 1936 r. służył w wojsku gdzie ukończył szkołę podoficerską. Zwolniony z wojska we wrześniu 1938 r. a w marcu 1939 r. ponownie zmobilizowany, brał udział w wojnie obronnej 1939 r. Przyjęty do MO z dniem 1 lutego 1945 r. w charakterze milicjanta, a następnie awansowany do stopnia komendanta posterunku w Witulinie. Uprowadzony przez podziemie w dniu 14 marca 1947 r. Posterunek, w którym służył został rozbrojony. (AIPN Lu, sygn. 0237/388, Akta funkcjonariusza Władysława Panasiuka).

Tabela. 3. Stan osobowy i przynależność partyjna funkcjonariuszy na dzień 29 maja 1945 r.

Posterunek	Stan osobowy	Komendant posterunku	Przynależność partyjna			
			PPR	PPS	SL/BCh	apolityczni
Komenda Powiatowa	26		14		1	11
Komisariat Miejski	30	kpr. Jan Włodarczyk	8	1	1	20
Pluton Zapasowy	24	ppor. Bolesław Kowalewski	4		1	19
Bohukały	5	kpr. Waclaw Kaplan	1			4
Chotyłów	5	plut. Florian Wawryszczuk ⁴⁶				5
Dobryń	4	kpr. Czesław Karaś ⁴⁷				4
Dódków	5	plut. Ksawery Krasa			1	4
Hołowczyce	3	plut. Władysław Okseniuk	1			2
Huszczka	7	szer. Andrzej Panasiuk ⁴⁸	2			5
Janów Podlaski	8	kpr. Bolesław Tychmanowicz	1			7
Kodeń	7	sierż. Piotr Cieńkosz	1			6
Konstantynów	4	szer. Jan Frąc	3			1

⁴⁶ Wawryszczuk Florian s. Michał, ur. 17 XII 1911 r. w pow. Biała Podlaska, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 6 klas szkoły powszechnej. W latach 1934-1936 służył w wojsku. W dniu 22 VII 1945 r. GRN w Piszczacu wybrała go na wójta gminy a był komendantem posterunku gminnego w tej miejscowości w związku z czym na czas pełnienia tej funkcji został zwolniony z MO. (AIPN Lu, sygn. 0237/678, Akta funkcjonariusza Floriana Wawryszczuka).

⁴⁷ Karaś Czesław s. Filipa, ur. 4 I 1906 r. w Warszawie, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 4 klasy gimnazjum, pracownik kolejowy. W październiku 1927 r. powołany do wojska do 24 pp gdzie służył do marca 1929 r. W listopadzie 1929 r. wstąpił do Policji Państwowej, gdzie służył do wybuchu wojny jako st. posterunkowy w Zalesiu. W okresie od 15 III 1941 r. do 18 VI 1944 r. pracował w Zarządzie Gminy Dobryń w Zalesiu jako pracownik biurowy. W chwili wyzwolenia został skierowany do MO. Zwolniony z MO z dniem 1 X 1945 r. (AIPN Lu,

sygn. 0237/724, Akta funkcjonariusza Czesława Karasia).

⁴⁸ Panasiuk Andrzej ur. 22 X 1915 r. we wsi Zalesie, gm. Zabłocie, pow. Biała Podlaska, s. Stefana i Anny, narodowość polska, wyznanie prawosławne, ukończył 2 klasy szkoły powszechnej, rolnik. Po wyzwoleniu członek PPR, przyjęty do MO z dniem 10 X 1944 r. do KPMO w Białej Podlaskiej, a z dniem 1 XI 1946 r. przeniesiony do Kompani Operacyjnej KWMO w Lublinie. W dniu 17 VI 1947 r. awansowany do stopnia kaprala. Z dniem 1 IV 1948 r. przeniesiony na stanowisko milicjanta na posterunek MO w Żerocinie w KPMO w Radzyniu. Delegowany na Kurs Szkoły Oficerów Polityczno-Wychowawczych MO w Łodzi z dniem 27 IV 1949 r., po jego ukończeniu mianowany na stanowisko instruktora polityczno-wychowawczego KPMO w Puławach z dniem 31 VII 1950 r. Z dniem 19 X 1950 r. przeniesiony do dyspozycji KWMO w Zielonej Górze. (AIPN Lu 0357/1101, Karta funkcjonariusza Andrzeja Panasiuka).

Kościeniewicze	6	kpr. Władysław Marczuk ⁴⁹				6
Łomazy	7	plut. Kazimierz Czapski ⁵⁰	1			6
Rokitno	5	st. sierż. Dominik Oniszczyk	2			3
Rossosz	5	kpr. Jan Tracewicz				5
Sidorki	5	kpr. Józef Głowniak	2			3
Sitnik	6	kpr. Czesław Michalczyk				6
Swory	6	plut. Zygmunt Zwiech ⁵¹				6
Terespol	10	plut. Aleksander Fedorowicz ⁵²	2	4	1	3
Tuczna	3	kpr. Józef Podskok				3
Witulín	5	kpr. Stanisław Piotrowski		1		4
Zabłocie	5	szer. Władysław Panasiuk	5			

Źródło: AIPN Lu, sygn. 04/846, k. 21-25.

⁴⁹ Marczuk Władysław s. Afanazego, ur. 31 III 1915 r. we wsi Wólka Kościeniecka, gm Kościeniewice pow. Biała Podlaska, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 5 klas szkoły powszechnej, rolnik. W 1938 r. powołany do wojska do 6 baonu saperów w Brześciu, tam ukończył szkołę podoficerską, skąd następnie został przeniesiony do KOP. Brał udział w wojnie obronnej i dostał się do niewoli niemieckiej. Przed wojną członek SL, podczas okupacji członek BCh, po wyzwoleniu członek SL, a następnie PSL. Przyjęty do MO z dniem 8 X 1944 r. w charakterze komendanta posterunku w Koścemiewicze. Wydalony z MO z dniem 15 IV 1946. (AIPN Lu, sygn. 0237/360, Akta funkcjonariusza Władysława Marczuka).

⁵⁰ Czapski Kazimierz s. Kazimierza, ur. 27 II 1910 r. we wsi Franopol, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 7 klas szkoły powszechnej, pracował w majątku w Janowie Podlaskim. W kwietniu 1931 r. powołany do odbycia służby wojskowej w 83 pp, którą ukończył w 1932 r. w stopniu plutonowego. W 1939 r. brał udział w wojnie obronnej. Przed 1939 r., członek PPS. Po wyzwoleniu wstąpił do MO w Janowie Podlaskim, a następnie był komendantem posterunku w Łomazach. Wydalony z MO z dniem 15 XI 1946 r. przez Komisję Weryfikacyjną jako reakcjonista, spekulant, bezpartyjny i słabo wywiązujący się z obowiązków. (AIPN Lu, sygn. 0237/667, Akta funkcjonariusza

Kazimierza Czapskiego).

⁵¹ Zwiech Zygmunt s. Antoniego, ur. 22 II 1907 we Kazmierzu Biskupim, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 2 klasy gimnazjum, rolnik. W latach 1932-1939 służył w 82 pp w Brześciu. Brał udział w wojnie obronnej i dostał się do niewoli, a następnie został wywieziony w głąb Niemiec, gdzie pracował do stycznia 1943 r. Po ucieczce z Niemiec i powrocie do Warszawy pracował do wyzwolenia w firmie budowlanej. Po wyzwoleniu wstąpił do MO w Terespolu, a następnie został przeniesiony na posterunek w gminie Swory w charakterze komendanta posterunku. Wydalony z MO z dniem 15 XI 1946 r. (AIPN Lu, 0237/901, Akta funkcjonariusza Zygmunta Zwiecha).

⁵² Fedorowicz Aleksander s. Mikołaja, ur. 3 V 1903 r. w Kuczynie, gm. Dobryń, pow. Biała Podlaska, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 7 klas szkoły powszechnej, rolnik. Podczas I wojny światowej wyjechał z rodziną do Rosji. Powrócił do Polski w 1919 r. W latach 1922-26 pracował w Spółdzielni Garnizonowej w Brześciu. Od 12 X 1926 r. został powołany do wojska do 82 pp w Brześciu następnie został żołnierzem zawodowym i służył do 1939 r. Brał udział w wojnie obronnej. Podczas okupacji pracował w firmie budującej most na Bugu. Zwolniony z dniem 1 X 1945 r. (AIPN Lu, 0237/229, Akta funkcjonariusza Aleksandra Fedorowicza).

Mimo podejmowanych przez władze wojewódzkie i powiatowe działań wymierzonych w usunięcie z milicji funkcjonariuszy niepewnych politycznie oraz dopuszczających się nadużyć, proces ten, zwłaszcza w obrębie posterunków gminnych, przebiegał niezwykle wolno. Sytuacji nie poprawiło również stosowanie od kwietnia 1945 r. przez kierownictwo komendy stanowczych kar za najmniejsze nadużycia władzy przez funkcjonariuszy. Towarzysząca podejmowanym zabiegom wymiana stanu osobowego potwierdzała prowadzoną weryfikację, jednak nie okazała się skuteczna pod względem oczyszczania jej struktur z funkcjonariuszy o zapatrywaniu innym niż PPR-owskie. W takiej sytuacji Komenda Główna MO przystąpiła zgodnie z uchwałą przyjętą 4 czerwca 1945 r. przez KC PPR do zastąpienia na wszystkich szczeblach milicyjnej struktury dotychczasowych pełnomocników PPR w MO przez komórki partyjne. Działania te miały na celu podniesienie poziomu moralno-politycznego milicjantów, usprawnienia wyszkolenia zawodowego, ale przede wszystkim wychowania milicjantów w duchu wierności ludowej ojczyźnie, a zwłaszcza partii⁵³. Jednak, jak wskazywało samo kierownictwo białskiej komendy, działacze KP PPR z niewielkim zaangażowaniem wspierały podjęte działania.

Z zestawienia z 1 sierpnia 1945 r. wynika, iż ze ścisłego kierownictwa komendy do którego zaliczał się komendant por. Czesław Zieliński oraz zastępca liniowy ppor. Jan Rak oraz zastępca do spraw polityczno-wychowawczych st. sierż. Tadeusz Kozicki

tylko dwóch pierwszych należało do PPR trzeci deklarował apolityczność. W skali całego kierownictwa komendy, w którego skład wchodziły 24 osoby (w tym trzech pracowników cywilnych), aż ponad połowa deklarowała apolityczność, a jedna była członkiem BCh. Kierownikiem liczącego 9 osób Wydziału Śledczego był sierż. Klemens Krajewski⁵⁴. Wydział Personalny oraz Wydział Służby Zewnętrznej liczył po jednej osobie. Wydział Gospodarczy kierowany przez szer. Mariana Kozaka⁵⁵ liczył 4 osoby, natomiast Kancelaria Komendy 3 osoby.

---

⁵⁴ Krajewski Klemens, s. Jan, ur. 24 XI 1894 r. w Warszawie. W sierpniu 1914 r. został aresztowany i wywieziony do Niemiec. Zbiegł w 1916 r. a rok później został powtórnie aresztowany, nie chcąc być wywieziony podał się za dezertera z wojska polskiego i został skierowany do 1 pułku art. pol. w Garwolinie. gdzie był do zakończenia wojny. W 1920 otrzymał przydział do żandarmerii polowej, a w 1921 r. opuścił żandarmerię i brał udział w powstaniach śląskich, po tym został aresztowany za samowolne opuszczenie jednostki i osadzony w Brześciu. Po zwolnieniu wyjechał do Częstochowy, gdzie pracował w fabryce zapalek. W okresie okupacji niemieckiej pracował dorywczo jako malarz. Po wyzwoleniu wstąpił w sierpniu 1944 r. do PPR. Przyjęty do MO z dniem 14 VIII 1944 r. w charakterze referenta Służby Śledczej. Zwolniony z dniem 30 czerwca 1947 r. z powodów zdrowotnych. (AIPN Lu, sygn. 0237/806, Akta funkcjonariusza L\Klemensa Krajewskiego).

⁵⁵ Kozak Marian s. Dominika, ur. 20 I 1920 r. we wsi Czemierniki, pow. Lubartów, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie, ukończył 6 klas gimnazjum oraz szkołę rolniczą w Krasnymstawie, rolnik. W okresie od 15 lipca 1939 r. do stycznia 1940 r. pracował w Powiatowym Biurze Rolnym w Chełmie, a od stycznia 1940 r. do marca 1942 r. jako instruktor hodowlany w Powiatowym Biurze Rolnym w Białej Podlaskiej, a następnie do lipca 1944 r. jako buchalter w majątkach państwowych w pow. Biała Podlaska. Po wyzwoleniu członek SL. Przyjęty do MO w charakterze mł. buchaltera z dniem 8 XII 1944. Zabity przez nieznaną sprawców w dniu 18 kwietnia 1946 r. podczas podróży służbowej do KWMO na szosie między Radzyniem a Międzyrzecem. (AIPN Lu, sygn. 0237/772, Akta funkcjonariusza Mariana Kozaka).

---

⁵³ P. Majer, dz. cyt., s. 144.

Szefem Komisariatu Miejskiego w Białej Podlaskiej był sierż. Jan Włodarczyk, dowódcą Plutonu Operacyjnego ppor. Bolesław Kowal, komendantem posterunku Konstantynów kpr. Jan Frąć, komendantem posterunku Rokitno st. sierż. Piotr Cieńkosz, komendantem posterunku Janów Podlaski kpr. Bolesław Tychmanowicz, komendantem posterunku Kodeń sierż. Dominik Oniszczyk, komendantem posterunku Piszczac Chotyłów plut. Florian Wawryszuk, komendantem posterunku Terespol plut. Aleksander Fedorowicz, komendantem posterunku Tucza kpr. Józef Podskok, komendantem posterunku Zabłocie szer. Władysław Panasiuk, komendantem posterunku Kościeniewicze kpr. Władysław Marszuk, komendantem posterunku Bohułały kpr. Waclaw Kaplan, komendantem posterunku Witulin kpr. Stanisław Piotrowski, komendantem posterunku Swory plut. Zygmunt Zwiec, komendantem posterunku Sidorki kpr. Józef Głowniak (ur. 1912 r.), komendantem posterunku Dobryń kpr. Czesław Karaś, komendantem posterunku Huszcza szer. Andrzej Panasiuk, komendantem posterunku Hołowczyce plut. Władysław Okseniuk, komendantem posterunku Dubów plut. Ksawery Krasa, komendantem posterunku Łomazy plut. Kazimierz Czapski, komendantem posterunku Sitnik kpr. Czesław Michalczyk, komendantem posterunku Rossosz kpr. Jan Trocewicz.

Prowadzoną weryfikację najpełniej oddaje stale zmniejszający się stan osobowy białskiej komendy, który na koniec sierpnia 1945 r. wyniósł 192 funkcjonariuszy⁵⁶ (z czego 12 było uznanych

za dezertersów) i zmniejszył się do 1 października 1945 r. do 162 osób. W sprawozdaniu z odprawy Kierowników PUBP woj. lubelskiego z dnia 13-14 sierpnia 1945 r. charakteryzując MO w powiecie białskim pisano, iż odczuwa się brak ludzi do obsadzenia posterunków w pełnym wymiarze, z tego powodu 3 gminy nie posiadają w ogóle posterunków⁵⁷. Odnosiło się to do gmin Hołowczyce, Huszcza i Konstantynów, w których posterunki były rozbite kilka tygodni wcześniej⁵⁸. Spadek stanu osobowego komendy i analogicznie posterunków gminnych stał się przyczyną ograniczenia w kolejnych miesiącach pracy milicji w kierunku walki z podziemiem zbrojnym⁵⁹. Krytykowano również prace części instruktorów/zastępców komendantów posterunków wskazując na konieczność zmiany na tym stanowisku w posterunkach Janów Podlaski czy Kościeniewicze⁶⁰. W kolejnych tygodniach nastąpiła także kolejna zmiana na stanowisku komendanta powiatowego, które objął Waclaw Sieradzki członek PPS.

Analizując kwestie personalne białskiej komendy w pierwszym roku funkcjonowania widać wyraźnie, iż wyznacznikiem jej działania jest kilka zasadniczych kwestii wynikających z jednej strony z braku należytego przygotowania fachowego i doświadczenia kandydatów do tej formacji, a z drugiej z niezgodnych z komunistycznymi dążeniami ich zapatrywań politycznych.

⁵⁷ Tamże, sygn. 055/6, Protokoły z kontroli wycinkowej oraz protokoły z odpraw WUBP i PUBP, k. 50.

⁵⁸ Tamże, sygn. 04/538, k. 80.

⁵⁹ APL, KP PPR w Białej Podlaskiej, sygn. 8, s. 5-6, Sprawozdania sytuacyjne Komitetu Powiatowego PPR.

⁶⁰ AIPN LU, sygn. 04/538, k. 90.

⁵⁶ AIPN LU, sygn. 04/538, k. 85.

Bezpośrednią konsekwencją tych elementów była duża fluktuacja kadr zarówno w obrębie samej komendy powiatowej jak i poza nią. Należy zauważyć, iż tylko w tym okresie komenda miała 4 komendantów, z których żaden nie dysponował odpowiednim doświadczeniem i przygotowaniem do wykonywanych obowiązków. Ta sama kwestia odnosiła się do całości kadry, co, przy braku jasno sprecyzowanych podstaw prawnych funkcjonowania MO oraz skali i intensywności działań podziemia niepodległościowego, miała zasadniczy wpływ na funkcjonowanie KPMO w Białej Podlaskiej.

Summary

The managerial staff of the District Headquarters of the Citizens Militia in Biała Podlaska during the first year of its functioning (August 1944 – August 1945)

The establishment of the structures of the Citizens Militia in July 1944 in particular the districts of the Lublin Region constituted one of the elements in the process of establishing Communist authority in Poland. From the first days of this process, the most significant issue was the appropriate selection - from the perspective of the Polish Workers Party's interests - of the staff of this formation. When analysing the personal issues of the Headquarters in Biała Podlaska in the first year of its functioning, one may clearly see that one of the most significant determinants of its activities was the problem of appropriate professional training and verification of candidates' political views. The consequence of the Citizens Militia personnel being far from desirable was the high staff fluctuation, both within and beyond the district headquarters, which was due to the assumptions made by the Central Committee of the Polish Workers' Party. It is worth mentioning that only during this period the Headquarters had four commanders, none of whom was sufficiently experienced or trained to perform the required duties. The same issue involved the entire staff, which together with the lack of a clearly-specified legal basis for the Citizens Militia's functioning, and the volume and intensity of the activity of the underground resistance had a profound bearing on the functioning of the district Headquarters in the studied period.

Fot. Paweł Żochowski